

МИШЉЕЊЕ О НАЦИОНАЛНОМ: ИЗ „РЕЧНИКА
НАЦИОНАЛИСТЕ“ АУТОРА ДУШАНА ЈАЊИЋА

„Непријатељ“ у суженој оптици

Национализам је пракса, значи и свест, идеологија, теоријска концепција, па је зато потребна критичка анализа реално постојећих друштвених околности које омогућују његов настанак, развитак и одржавање.

Иако је нација илузорна, апстрактна заједница, а „национално“ често претворено у идеолошку категорију, не може се напросто „збрисати“, „заборавити“, „укинути“, „превладати“. А то желе многи политичари и научници у Југославији, обављајући тако много тога за национализам и његово „уздицање“ нације.

Нација и национално су делатни онолико колико и сваки други облик политичке еманципације. То потврђује историја друштва, па и југословенског. Отуда није циљ критичког, тј. револуционарног мишљења и деловања да одбаци нацију и све национално, већ да се бори за њихово стварно превладавање развијањем оних „клица“ нове заједнице људи које су дате и у постојећем. Нужан је искорак из сфере политичке у социјалну еманципацију, у стварно присвајање спознаје да се социјална еманципација не може одлагати за неке дакле унапред одређене „фазе“, „етапе“ које по логици неке више неминовности, смењују „етапе“ политичке еманципације.

Национални као буржуји

Савремена стварност у Југославији одиста поучава о „озбиљним тешкоћама“ на путу социјалистичке револуције, или, како се често говори, о „кризи заједништва“. Те препреке, или узроци „кризе заједништва“ дате су у снажној тенденцији затварања искључиво у оквиру нације, који, једнозначно одређени националношћу, прелазе у националистичко, тј. у оквиру човекове неслободе. Чинилац овог клизања у националистичко је, „изграђивање“ нација само као државе и уздицање државе и бирократије као јединог стварног и свеопштег посредника у односима индивидуа као и у односима индивидуа и заједница. А чинилац који, у крајњој линији, одређује све ово стално је проширивање и продубљивање подржављења основног друштвено-економског односа, експлоатација радничке класе, као и даље отуђење човека од рада, од других људи, заједница и од себе самог. Све то чини нужним да се подсетимо да је пуко освајање политичке власти од стране пролетаријата, тачније речено уз његову помоћ, а у његово име и на његов рачун, и уздицање до владајуће класе нације — ако се претвори у „крајњи циљ“ пролетаријата и његовог револуционарног покрета — одиста остајање у хоризонту онога што су Маркс и Енгелс, у „Манифесту“ означили као национално „у смислу буржоазије“.

То је одустајање од укидања, путем револуције, класа и отуђене политичке власти од укидања државе и њеног замењивања комуном. То је одустајање од превладавања старих идеја и свести као и учвршћивање националног заједништва утемељеног у отуђењу рада и експлоатацији пролетаријата која је, у бити, непромењена и када је врши „колективни капиталиста“ — држава. То је у условима савремене друштвене стварности у Југославији, одустајање од самоуправљања као процеса револуционарног преображаја целине друштвене стварности и лишавање покрета пролетаријата опште друштвеног и општељудског одређења, дакле — саме револуционарности.

Социјализам је конфликтан

Отуда је на дневном реду југословенског револуционарног покрета повратак извору — самоуправљању. Наравно, самоуправљању схваћеном као процес и покрет успостављања нових, друштвених односа, а не као „систем“ и „поредак“.

Самоуправљање је историјска алтернатива радничке класе. Оно је супротстављање процесу и снагама подржављења нације и целине друштвених односа, јер је отварање процеса стварног подруштвљавања.

Овај ангажман захтева, тј. претпоставља и критику национализма. При томе посве сам резервисан према свим оним одређењима која национализам виде само кроз сужену оптику „непријатеља“ или као збир „(не)прихватљивих“ идеја. Национализам је пракса — а то укључује и свест, идеологију, теоријске концепције. И зато је веома потребна критичка анализа реално постојећих друштвених околности, које омогућују и условљавају настанак, развитак и одржавање национализма.

У већини одговора на питање откуда и шта значи појава национализма у социјализму испољава се доминација поимања социјализма као бесконфликтног друштва, друштва које је разрешило све проблеме а појаве национализма тумаче се искључиво као „негативна појава“ или као „озбиљан симптом девијација у развоју“.

У овом одбијању да се спознају и искажу стварно постојеће класне и друге разлике и супротности у пракси постојећих социјалистичких друштава изостаје и темељније разматрање изворишта и социјалних носилаца национализма. Отуда се и не поставља питање о темељним друштвеним односима и класној борби у социјализму, те се не поставља ни оно за социјализам иначе битно питање да ли радничка класа одиста влада производним и друштвеним односима.